

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

יצא לאור בתאריך:
כח' אייר תשע"ג

פרשה:
פרשת במדבר

כותרת:
מנדל בייליס ו'אתם קרוים אדם'...

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד

פרשת במדבר – ערב חג השבועות

מנדל בייליס ו'אתם קרוים אדם'...

ברבת עמון שבירדן הופיעו עשרים כרכים של תלמוד בבלי בתרגום לשפה הערבית. במשך שש שנים עמלו ושקדו למעלה מתשעים חוקרים על תרגום התלמוד לערבית, ועכשיו הכרכים נמכרים במדינות הערביות.

העורכים והמתרגמים מתגאים בכך שהם ביצעו למעשה תקדים ראשוני והיסטורי. הם מסבירים שמגמתם היא להציג בפני העולם האקדמי הערבי את עקרונותיה של המחשבה היהודית כפי שהיא מתבטאת בתלמוד בבלי.

מאז ומעולם ליהודים היו רגשות מעורבים כלפי תרגום התלמוד. מחד גיסא זהו דבר חיובי ונחוץ משום שאנשים רבים נחשפים למהלך המחשבה היהודי, אולם לאידך לפעמים נגרמים מכך צרות צרורות. כאשר הגויים נתקלים בביטוי מסוים בתלמוד שלא מתורגם בצורה נכונה – הרי שהוא עשוי להתפרש בצורה מעוותת וכפגיעה בדתות אחרות. אני רוצה לחלוק אתכם דוגמה אחת מסוג זה.

לפני כמאה שנה, בעיר קיוב שבאוקראינה, כמה ימים לפני חג הפסח, שיחקו ילדים בשדה ולפתע נתקלו בגופת נער מוטלת באחת המערות. ידי הנער המת היו קשורות מאחור ובגופו נמצאו סימני דקירות. עד מהרה התברר שזהו ילד בן 12 שנעלם מביתו כמה ימים קודם לכן.

שונאי ישראל קפצו על ההזדמנות וטענו כי היהודים רצחו את הנער כדי לערב את דמו במצות. למעשה, עלילות דם כבר לפני מאה שנה היו דבר נדיר ביותר, אבל כאן השנאה התעוררה מחדש. מיד מצאו "אשם" יהודי בשם מנדל בייליס שהיה פועל בבית חרושת של לבנים. מאן-דהו טען שהוא ראה אותו באיזור רץ אחרי הילד וכו'.

מנדל בייליס נעצר לאלתר והחלה מהומה גדולה. הלווייתו ההמונית של הנער הפכה עד מהרה להפגנה אנטישמית ענקית, ובשעת הקבורה הופצו עלונים שקראו לחולל פרעות ביהודים ל"ע. כמרים אנטישמיים החלו להסית בכל הערים והעיירות שיהודים הורגים נוצרים כדי להשתמש בדמם לאפיית המצות וכו'. היה ברור שאילו בייליס יימצא אשם בהריגת הנער הרי שיתחוללו פוגרומים בכל רחבי רוסיה.

אדמו"ר הרש"ב נרתם להצלחת המשפט של בייליס. הוא רצה שאחד מעורכי הדין המפורסמים והמוכשרים ביותר ברוסיה, יהודי בשם אוסקר גרוזנברג, יקח על עצמו לייצג את מנדל בייליס ובעצם להגן בכך על כל העם היהודי. אולם גרוזנברג לא מיהר לקבל על עצמו את התפקיד התובעני. הרבי הרש"ב שלח אפוא את בנו, הרי"צ, ביחד עם חסיד נוסף אל גרוזנברג עם מכתב אישי ממנו שמבקש לקבל על עצמו את מלאכת הסנגוריה.

העו"ד קיבל אותם בכבוד גדול, אבל כשהם סיפרו לו שהם באו לכאן בשליחותו של האדמו"ר מליובאוויטש בנוגע לעלילת בייליס, ירדה עליו שתיקה עצובה, והוא אמר להם שהמצב קשה מאד. הם מסרו לו את מכתבו של הרבי והוא התרגש מאד. העו"ד קם והתהלך במשרדו הלך ושוב טרוד במחשבתו ואז הוא אמר להם: "לבי היהודי – מיין אידישע האַרץ – אומר לי אשר עלי לכנוס בדבר הסנגוריה בכל עזוז כוחי, אבל לעומתו שכלי הבריא אומר לי אשר היותי בין חברי הסנגוריה יכול לסכן את המצב הכללי, כי שר המשפטים יבחר גם בשופטים צוררי ישראל". בסופו של דבר, גרוזנברג קיבל על עצמו את התפקיד הקשה והתובעני.

רבה של העיר מוסקבה, הרב יעקב מזא"ה (שהיה ממשפחה חב"דית), לקח על עצמו ביחד עם צוות שלם של רבנים וחוקרים לעזור לעורך הדין להוכיח מהתלמוד ומהקבלה של היהודים אסור באיסור חמור להכניס לפה אפילו דם של בהמות וחיות, קל וחומר דם של אדם ח"ו. לעומתם, אנשי התביעה הביאו מומחים מטעמם שניסו להוכיח מהתלמוד את ההשקפה של יהודים על נוצרים וכו'.

התביעה הביאה, בין השאר, כומר קתולי מטשקנט בשם פראנייטיס שהיה מומחה לתלמוד ואמר שיש לו הוכחה ניצחת מהתלמוד מה "באמת" חושבים היהודים על הנוצרים. בגמרא במסכת יבמות (סא, א) כתוב בשם רשב"י על הפסוק ביחזקאל "אדם אתם" – "אתם קרויים אדם ואין עובדי כוכבים קרויים אדם". הכומר פנה אל השופט ואמר לו: אם היהודים לא מחשיבים אותנו לבני אדם – בטח הם יכולים גם לשחוט אותנו ולערב את דמנו במצות. הטענה הזאת התפרסמה מיד בכל רחבי העולם ואפילו המועצה הרבנית בראשות הרב מזא"ה ממוסקבה לא יכלו למצוא תשובה נאותה שמניחה את הדעת.

יום אחד קיבל הרב מזא"ה מכתב מאת ר' מאיר שפירא מלובלין שכותב שיש לו הסבר וביאור לגמרא הזאת שתניח גם את דעתו של השופט. הוא כתב שידוע של"מין המדבר" יש בתורה ארבעה שמות: אדם, איש, גבר, אנוש. (כמו שבאנגלית יש כמה שמות לאדם: Man, Person, Human being, Homo Sapiens).

ר' מאיר הוסיף במכתבו פרט מעניין: כל אחד מהשמות הללו מופיע גם בלשון יחיד וגם בלשון רבים: איש – אישים; אנוש – אנשים; גבר – גברים. רק המילה "אדם" אינה קיימת בלשון רבים, שהרי לא אומרים "אדמים".

המלה "אדם" – מסביר ר' מאיר שפירא – מסמלת שכולם באים מאדם אחד וכולם מרגישים חלק מאותו גוף. כל אחד מרגיש שהשני הוא חלק ממנו, בשר מבשרו, ואת זאת אנו מוצאים רק אצל בני העם היהודי שהם כולם "קומה שלמה" אחת. כאשר יהודי כמו מנדל בייליס מואשם ברצח – כל יהודי באשר הוא מרגיש כאילו הוא בעצמו יושב על ספסל הנאשמים.

אצל אומות אחרות לא מוצאים סולידריות כזאת: אזרח אמריקני לא יוצא מגדרו כשהוא שומע על אמריקני בסין שאין לו מה לאכול. אבל כשבאים ליהודי ומספרים לו שיש יהודי בסין שלא יכול לעשות פסח, הוא מיד מתעניין ושואל מה צריך לעשות כדי לעזור לאותו יהודי. בסופו של דבר, בשנת תרד"ע, מנדל בייליס יצא זכאי במשפט וכל העם היהודי נשם לרווחה.

את המושג הזה שכל האומה היא כמו אדם אחד, אנחנו מוצאים רק בעם היהודי ולכן "אתם קרויים אדם", השם אדם מבטא את הייחודיות של העם היהודי, אבל אין הכוונה חלילה שאומות העולם הם לא בני אדם.

בתורת החסידות הענין הזה מבואר בצורה קצת יותר עמוקה: למילה "אדם" ישנם שני מובנים; אדם מלשון אדמה, גוף האדם נברא מאדמה כמו שהתורה אומרת "ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" (בראשית ב, ז), והוא נקרא אפוא על שמה כי ממנה הוא נוצר. ביחד עם זאת, החסידות מביאה את השל"ה שאומר פירוש נוסף ל"אדם" מלשון "אדמה לעליון" שהוא דומה לעליון – לה'. כמו שנאמר בתורה עוד קודם לכן "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו" (בראשית א, כז).

מסביר הרבי באחת משיחותיו (שיחות קודש' תשל"ג כרך ב עמ' 246) שתפקידו של האדם עלי אדמות במשך כל ימי חייו הוא לקחת את ה"אדם", כלומר, את החומר שעשוי מהחומר הכי נמוך בעולם – "עפר מן האדמה" ולהביא אותו לתכלית תפקידו בעולם הזה עד שהוא יהיה בבחינת "אדמה לעליון" – דומה להקב"ה.

ואת זה יהודי עושה על-ידי שהוא הולך בדרכיו של הקב"ה – "והלכת בדרכיו", כפי שהקב"ה לימד אותנו בתורתו, מה הוא רחום אף אתה רחום וכו'.

אנחנו עומדים בערב חג השבועות. אז נקרא בתורה את הפסוקים "בחודש השלישי... ביום הזה באו מדבר סיני", ומיד אנחנו קוראים בפסוק הבא "ויבואו מדבר סיני ויחנו שם". ואז התורה חוזרת ואומרת "ויחן שם ישראל נגד ההר" (שמות יט, א-ב).

בשאר המקומות בתורה, כאשר התורה מתארת את החניות של עם ישראל במדבר היא תמיד משתמשת בלשון רבים "ויסעו – ויחנו". הפעם היחידה שהתורה משתמשת בלשון יחיד "ויחן" זה לפני מתן תורה. ועל כך אומר רש"י: "כאיש אחד בלב אחד". הרבי מסביר שזה היה הכלי שבעטיו זכו ישראל לקבל את התורה. הפיכתם למציאות אחת כמו "אדם" אחד (לא "אישים" אלא "איש אחד") – זוהי ההכנה הנאותה לקבלת התורה.

כשאנו עומדים היום בערב מתן תורה, הרי שההכנה המתאימה וההולמת ביותר לקבלת התורה היא הדרך לנסות להרגיש קצת יותר את "האיש אחד בלב אחד".

פרוייקט בחסות "משרד השלוחים"

הדברים על אחריות הכותב בלבד